

ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН “ОБЛІК У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ” В КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ З ОБЛІКУ І АУДИТУ

Проведено огляд проблематики застосування компетентнісного підходу при підготовці фахівця з обліку і аудиту, конкретизовано напрями формування професійної компетентності в процесі викладання дисципліни “Облік у бюджетних установах”, обґрунтовано напрями та види навчальної роботи при формуванні компетентності майбутнього фахівця з бухгалтерського обліку в бюджетній сфері

Ключові слова: професійна компетентність, фахівці з обліку і аудиту, вища освіта

Постановка проблеми. Запорукою успіху діяльності бюджетної установи та досягнення цілей її функціонування на виконання державних функцій є наявність висококваліфікованого персоналу, який володіє новітніми економічними та правовими знаннями, що дозволяють ефективно виконувати завдання підготовки планово-фінансової інформації, прийняття управлінських рішень, здійснення ефективного фінансового контролю. Як свідчить аналіз практики функціонування установ бюджетної сфери, в сучасних умовах господарювання бухгалтер повинен володіти навиками креативного мислення, творчого пошуку шляхів вирішення економічних питань та формувати раціональний (з точки зору перспектив розвитку установи в умовах збереження бюджетних коштів) підхід до розподілу фінансових ресурсів.

Робота бухгалтера як високо кваліфікованого працівника вимагає від претендента на цю посаду ґрунтовних знань не тільки в сфері бухгалтерського обліку, а й економіки, фінансів, права, а також розуміння складних соціально-економічних процесів. Крім того, бухгалтер повинен мати компетенції участі в переговорах, виконувати завдання фінансового планування та фінансового контролю. Сучасний бухгалтер – не просто обліковець, а й аналітик, здатний керувати економічною та фінансовою службами установи, прогнозувати її розвиток.

Як вказує Н.В. Кічук, “для впевненого поступу у майбутнє українське суспільство потребує фахівців, підготовлених відповідно світовим освітнім вимогам, компетентних, амбітних, з інноваційним мисленням та сформованим прагненням реалізувати власні ідеї у суспільній життєдіяльності” [4].

З огляду на це, основною метою вищої освіти за спеціальністю “Облік і аудит” є підготовка кваліфікованого фахівця з бухгалтерського обліку і аудиту відповідного рівня та профілю, який є конкурентноздатним на ринку праці, достатньо компетентний, який вільно володіє професійними знаннями, вміннями та навиками, а також орієнтується в суміжних галузях діяльності. Такий спеціаліст повинен бути готовий та здатний до постійного професійного

росту, підвищення своєї соціальної та професійної мобільності. В цьому контексті О.П. Савченко наголошує на необхідності “оновлення вищої освіти, перенесення уваги з процесу навчання на його результат, орієнтації змісту й організації навчання на компетентнісний підхід і пошук ефективних механізмів його запровадження” [11]. Погоджуючись з думкою зазначеного автора, конкретизуємо сферу застосування компетентнісного підходу в процесі викладання дисципліни “Облік в бюджетних установах”, орієнтованої на підготовку фахівця для роботи в бюджетній сфері.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні питання проблеми формування професійної компетентності застосування компетентнісного підходу у сфері вищої освіти активно досліджувалися такими вченими та науковцями, як І. Бондаренко, М. Васильєвої, С. Вітвицька, О. Вознюк, Л. Голованчук, Ю.Ф. Зіньковський [2], І.А. Зязюн [3], Н.В. Кічук [4], Л. Коваль [5], Г.О. Мірських [2], М. Нагач [8], Н. Нагорна [9], І.В. Овчарук [6], О.П. Савченко [11], В. Химинець [13] та іншими. При дослідженні світового та вітчизняного досвіду впровадження компетентнісного підходу в сучасній освіті О.В. Овчарук зазначає, що актуалізація досліджень в даній сфері зумовлена: “переходом світової спільноти до інформаційного суспільства, де пріоритетним вважається не просте накопичення студентами знань та предметних умінь і навичок <...>, а й формування уміння вчитися, оволодіння навичками пошуку інформації, здатності до самонавчання упродовж життя, де ці новоутворення стають визначальною сферою професійної діяльності людини” [6]. До передумов таких змін В.Г. Кремень відносить і “особливу актуалізацію глобалізації усіх сфер життєдіяльності особистості і суспільства в умовах загально цивілізаційних тенденцій сучасного світу” [7].

Мета дослідження. Метою дослідження є огляд проблематики застосування компетентнісного підходу при підготовці фахівця з обліку і аудиту, конкретизація напрямів формування професійної компетентності в процесі викладання дисципліни “Облік у бюджетних установах”, обґрунтування напрямів та видів навчальної роботи при формуванні компетентності майбутнього фахівця з бухгалтерського обліку в бюджетній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка фахівця з бухгалтерського обліку для бюджетної сфери обумовлюється необхідністю підготовки спеціаліста, який повинен в повній мірі виконувати ряд планових, облікових та контрольних функцій, що входять до посадових обов'язків бухгалтера в бюджетній установі. Уявлення про компетенцію такого фахівця дає Порядок погодження призначення на посаду та звільнення з посади головного бухгалтера бюджетної установи, затверджений наказом Міністерства фінансів України № 214 від 21.02.2011 р. [10]. Зокрема, вказаним нормативним документом встановлено, що кандидат на посаду головного бухгалтера бюджетної установи повинен відповідати професійно-кваліфікаційним вимогам, установленим Типовим положенням про бухгалтерську службу бюджетної установи, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26.01.2011 р. № 59 [12]. Зокрема при прийнятті на посаду головного бухгалтера бюджетної установи фахівця, рекомендовано визначати його рівень знань щодо:

– законів, інших актів законодавства з питань регулювання господарської діяльності та ведення бухгалтерського обліку (у тому числі нормативно-правових актів Національного банку України, національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, нормативно-правових актів Міністерства фінансів України щодо порядку ведення бухгалтерського обліку, складення фінансової та бюджетної звітності, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади щодо галузевих особливостей застосування національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі);

- основ технології виробництва продукції;
- порядку оформлення операцій і організації документообігу за розділами обліку;
- форм та порядку проведення розрахунків;
- порядку приймання, передачі товарно-матеріальних та інших цінностей;
- зберігання і витрачання коштів;
- правил проведення та оформлення результатів інвентаризації активів і зобов'язань;

- основних принципів роботи на комп'ютері та відповідних програмних засобів [10].

Таким чином, за законодавчо визначеним переліком можна виділити сукупність навичок та вмінь, якими повинен володіти фахівець з бухгалтерського обліку в бюджетній сфері, а також окреслити напрями та види навчальної роботи, спрямовані на формування професійної компетентності фахівця при вивченні дисципліни “Облік у бюджетних установах” (табл. 1).

Таблиця 1 Напрями та види навчальної роботи при вивченні дисципліни “Облік у бюджетних установах” для формування знань, навиків та вмінь фахівця з обліку і аудиту

Напрями формування знань	Знання	Навики та вміння	Напрями та види навчальної роботи
1	2	3	4
Нормативно-правова база	Знання законів, інших актів законодавства з питань регулювання господарської діяльності та ведення бухгалтерського обліку	1) встановлення комплексного підходу до регулювання питань діяльності бюджетних установ та їх бухгалтерського обліку; 2) аргументація вибору норми законодавства, що регулює конкретне питання діяльності установи	1) опрацювання нормативно-правових актів Національного банку України, національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, нормативно-правових актів України; 2) посилення на положення нормативно-правових документів при вирішенні завдань практичного характеру
Особливості функціонування бюджетних установ окремої сфери державного управління	1) знання галузевих особливостей діяльності бюджетних установ; 2) знання основних відмінностей бухгалтерського обліку в бюджетних установах та їх передумов у бюджетній сфері	1) вміння використовувати специфічні для бюджетних установ інструменти бухгалтерського обліку (план рахунків, сукупність облікових регістрів, звітності)	1) порівняння організаційних положень бухгалтерського обліку в бюджетній установі та на підприємствах приватного сектору в процесі вивчення дисципліни; 2) порівняльний аналіз методики відображення аналогічних господарських операцій в бюджетній установі та на підприємствах приватного сектору
Оформлення операцій і організація документообігу за розділами обліку	1) знання положень нормативно-правових документів, що встановлюють типові форми первинних документів для обліку основних засобів, запасів, коштів та розрахунків; 2) знання основних внутрішніх розпорядчих документів, що регулюють організацію документообігу в бюджетній установі	1) вміння правильного вибору та застосування форм первинних документів для відображення господарських операцій; 2) навик узагальнення інформації з первинних документів у регістрах бухгалтерського обліку (меморіальних ордерах)	1) заповнення первинних документів та складання на їх основі журналу реєстрації господарських операцій; 2) заповнення на підставі первинних документів меморіальних ордерів за групами господарських операцій; 3) самостійне опрацювання студентами прикладів та рекомендацій заповнення документів на основі публікацій практичного характеру

пр

1	2	3	4
Проведення розрахунків	1) знання порядку реєстрації бюджетних зобов'язань та проведення готівкових і безготівкових розрахунків	1) вміння скласти первинну документацію за операціями, пов'язаними з розрахунками з дебіторами та кредиторами бюджетної установи; 2) вміння скласти документацію, необхідну для реєстрації зобов'язань в органах Державної казначейської служби України	1) опрацювання Порядку обліку зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах Державної казначейської служби України; 2) складання документації, призначеної для подання до органів Державної казначейської служби України при реєстрації зобов'язань; 3) складання первинної документації для проведення розрахунків в установі
Приймання, передача товарно-матеріальних та інших цінностей	1) знання порядку організації матеріальної відповідальності в установі; 2) знання порядку приймання-передачі товарно-матеріальних цінностей (за їх видами)	1) вміння документувати операції приймання товарно-матеріальних цінностей (за їх видами); 2) вміння документувати операції вибуття товарно-матеріальних цінностей (за їх видами)	1) вивчення нормативно-правових документів з обліку необоротних активів, запасів; 2) заповнення первинних документів для обліку необоротних активів, запасів, грошових коштів; 3) складання форм аналітичного обліку, меморіальних ордерів за вказаними операціями
Зберігання і витрачання коштів	1) знання порядку організації готівкових розрахунків в установі; 2) знання порядку приймання-передачі готівкових коштів та здійснення безготівкових розрахунків	1) вміння документувати операції приймання та видачі готівкових коштів; 2) вміння узагальнювати інформацію про рух коштів у меморіальних ордерах та у звітності	1) вивчення нормативно-правових документів з обліку коштів та розрахунків; 2) заповнення первинних документів встановленого зразка для обліку грошових коштів та розрахунків; 3) складання форм аналітичного обліку, меморіальних ордерів за операціями з руху грошових коштів

прод

1	2	3	4
Проведення та оформлення результатів інвентаризації активів і зобов'язань	1) знання порядку призначення та проведення інвентаризації окремих видів матеріальних цінностей в бюджетних установах; 2) знання порядку узагальнення результатів інвентаризації	1) вміння скласти розпорядчу документацію з інвентаризації окремих об'єктів майна установи; 2) вміння скласти документацію за результатами інвентаризації в бюджетній установі; 3) вміння відобразити результати інвентаризації в обліку	1) підготовка пакету документації, якою оформлюється процес інвентаризації активів та зобов'язань в бюджетних установах; 2) відображення в бухгалтерському обліку результатів проведення інвентаризації; 3) розрахунок заданого уставі збитку
Робота на комп'ютері та знання відповідних програмних засобів	1) знання порядку застосування комп'ютерної форми ведення бухгалтерського обліку в бюджетній установі; 2) знання та розуміння переваг та недоліків застосування окремих програмних продуктів для бюджетних установ	1) вміння використовувати можливості програмних продуктів, призначених для ведення обліку в бюджетних установах; 2) знання та розуміння переваг та недоліків застосування окремих програмних продуктів для бюджетних установ	1) обговорення прикладів та переваг використання комп'ютерної форми ведення бухгалтерського обліку в бюджетній установі; 2) вивчення окремих модулів та складових існуючих програмних продуктів для використання в бюджетних установах ¹

¹ Здійснюється в межах викладання курсу "Інформаційні системи в обліку"

Вказані напрями навчальної роботи дозволяють виробити у студента навик проблемного мислення, зокрема, щодо визначення переваг та недоліків застосування окремих елементів системи бухгалтерського обліку в бюджетній установі. Крім того, вони сприяють формуванню цілісної компетенції фахівця з обліку і аудиту на основі конкретних кваліфікаційних вимог чинного законодавства до претендента на посаду головного бухгалтера бюджетної установи.

Кічук Н.В. при дослідженні проблем формування та застосування компетентнісного підходу в освіті наводить слова Дугласа С. Беннетта [1], який зазначає, що “якість вищої освіти стосовно особистості – це додана якість, це зміни, які відбулися в особистості фахівця за час навчання у вищій школі” [4]. Також вона наголошує, що “перехід від кваліфікаційної моделі фахівця до компетентнісної, тобто орієнтованої на результат, на сферу професійної діяльності, стає реальністю. <...> Особливістю компетентнісної моделі фахівця є те, що цілі освіти визначаються не тільки здатністю випускника ВНЗ виконувати певні професійні функції, а й інтегрованими вимогами до результату освітнього процесу [4].

Савченко О.П. наголошує на тому, що “загальною ідеєю компетентнісного підходу є компетентнісно-орієнтована освіта, яка спрямована на комплексне засвоєння знань та способів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує себе в різних галузях своєї життєдіяльності [11]. Проте, проблема формування практичних навиків посилюється ще й необхідністю постійного практичного (не тільки наукового і викладацького) досвіду ведення бухгалтерського обліку та здійснення бухгалтерського контролю. Так, в даному контексті досвід Житомирської наукової бухгалтерської школи вказує на доцільність здійснення викладачами фахових дисциплін практичної діяльності, а також активного введення практичної компоненти та результатів емпіричних досліджень у інформаційне забезпечення викладання таких дисциплін.

Як зазначає І.А. Зязюн, “головною метою вищої освіти має бути становлення цілісної і цілеспрямованої особистості, готової до вільного гуманістичного орієнтованого вибору і індивідуального інтелектуального зусилля, що володіє багатофункціональними компетентностями” [3, с. 13]. Перевагами застосування компетентнісної моделі бухгалтерської освіти полягають у тому, що уможлиблює не тільки оцінку знаньової компоненти (оволодіння знаннями професійних стандартів, діючих методик та організаційних підходів), а й встановити динаміку особистісних змін фахівця з обліку і аудиту, зокрема, виконання групових завдань на заняттях з бухгалтерського обліку в бюджетних установах дозволяють студентам навчитися розподіляти ролі при виконанні практичних завдань, а також координувати дії інших членів команди.

Компетентність фахівця характеризує його можливості активної пізнавальної діяльності, орієнтованої на професійну площину та взаємодію з навколишнім середовищем.

Зінковським Ю. та Г. Мірських виділено у своєму дослідженні такі види компетентності:

– когнітивність (пізнавальність, здатність до пізнання нового) □ здатність суб'єкта упорядковувати, систематизувати наявну інформацію, знаходити оптимальну послідовність дій з досягнення поставленої мети, планувати свою діяльність на найближчу та віддалену перспективу, приймати рішення, контролювати та оцінювати поточну ситуацію і проявляти волю для відповідної корекції прийнятих рішень та зміни планів у спрямуванні безумовного досягнення поставленої мети;

- регулятивність (спрямованість на досягнення порядку);
- комунікативність (спрямованість на спілкування) – здатність суб'єкта вести переговори, відстоюючи свою думку та досягаючи своєї мети; шукати та знаходити компроміси, створювати необхідний психологічний клімат у колективі, формулювати свої ідеї та ставити завдання у зрозумілій формі;
- індивідуальність (спрямованість на виділення суб'єкта серед інших);
- рефлексивність (схильність до роздумів, до аналізу власного досвіду) – здатність суб'єкта до осмислення пізнавальної діяльності, до переборення стереотипів мислення, до володіння різними видами аналізу: критичне осмислення минулого досвіду, реальне оцінювання наявної, поточної ситуації, передбачення результатів своєї діяльності, вибір оптимальної стратегії поведінки [2].

Відповідно до результатів наших досліджень та враховуючи виділені вище джерела загальноосвітньої компетенції, окреслено напрями формування компетенції фахівця з обліку і аудиту в процесі вивчення дисципліни “Облік в бюджетних установах” (табл. 2).

Таблиця 2. Формування компетенції фахівця з обліку і аудиту в процесі вивчення дисципліни “Облік в бюджетних установах”

<i>Джерела загальноосвітньої компетенції</i>	<i>Прояви компетенції на першому циклі навчання (бакалавр)</i>	<i>Напрями формування компетенції фахівця з обліку і аудиту в процесі вивчення дисципліни “Облік в бюджетних установах”</i>
1	2	3
Когнітивність	Розуміння предмета в межах загальноосвітніх знань, що за умови поглибленого його вивчення дозволяє засвоїти елементи наукових здобутків у галузі, що вивчається	Використання при викладанні дисципліни матеріалів наукових та практичних публікацій, що формує у студента необхідність проблемного мислення при вирішенні завдань практичного характеру. Проведення аналогій з організацією і методикою відображення окремих операцій в обліку підприємств для окреслення основних спільних та відмінних рис між ними, що дозволяє продемонструвати місце дисципліни у науці бухгалтерського обліку та виявити основні міждисциплінарні зв'язки
Регулятивність	Здатність збирати та інтерпретувати дані (в галузі, що вивчається), які необхідні для формування висновків з відповідних соціальних, наукових та інших проблем	Вивчення, порівняння та узагальнення вимог системи нормативно-правових документів з обліку в бюджетних установах, що сприяє розвитку у студента вміння інтерпретувати норми законодавства в контексті можливості їх застосування в конкретних практичних ситуаціях
Комунікативність	Здатність донести інформацію, ідеї, проблеми, завдання і рішення як до спеціалістів, так і до неспеціалістів	Підготовка реферативних доповідей за проблемними питаннями тематики, що вивчається, що дозволяє студенту у логічній формі тезисно донести до колег найважливіші положення щодо організації та методики бухгалтерського обліку в бюджетних установах

Продовження табл. 2

1	2	3
Індивідуальність	Наявність внутрішньої мотивації та розвинених здібностей до навчання в обсязі, достатньому для продовження освіти при високому рівні самостійності	Створення для студентів в межах інформаційного пакету дисципліни фонду завдань для самостійної роботи з заохочувальним оцінюванням її результатів, що дозволяє сформувати у студента бажання працювати над завданнями підвищеної складності та поглиблювати свої теоретичні знання
Рефлексивність	Здатність застосовувати свої знання й розуміння, виявивши професійний підхід до виконуваної роботи; здатність формулювати й відстоювати свої аргументи й шляхи вирішення завдань у галузі, що вивчається	Виконання студентами тематичних папок, які містять наскрізне завдання з документування та облікового відображення основних господарських процесів бюджетних установ та формування результатів такої діяльності та відповідної інформації у звітності установи, що дозволяє студенту в комплексі застосувати отримані при вивченні дисципліни знання, визначити проблемні моменти у засвоєнні ними матеріалу

Сучасні вимоги щодо кваліфікації фахівця з бухгалтерського обліку повинні враховуватися при розробці навчальних планів за відповідними напрямками підготовки та інформаційно-методичного забезпечення викладання окремих дисциплін. Необхідно враховувати також, що все більшого пріоритету серед роботодавців набувають вимоги щодо наявності у випускників системно сформованих інтелектуальних та комунікативних якостей, важливе значення має, крім іншого, і здатність до самоорганізації та до організації діяльності працівників (це, до речі, важлива компетенція головного бухгалтера). Таким чином, процес підготовки фахівця з бухгалтерського обліку в бюджетних установах повинен бути спрямований не тільки на формування його знань відповідної сфери бухгалтерського обліку, а й розвивати і виховувати морально-етичні якості, що формують особу державного службовця.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Застосування компетентнісного підходу в бухгалтерській вищій освіті разом із знаннями та вміннями щодо організації облікової роботи та ведення бухгалтерського обліку на підприємстві охоплює здібності особи, що навчається, її підготовку до процесу пізнання, професійної діяльності, що є надзвичайно важливим в умовах динамічності економічного середовища та трансформації кваліфікаційних вимог до посади бухгалтера. Завдання сучасної вищої бухгалтерської освіти полягає не лише в тому, щоб дати професійні знання в сфері бухгалтерського обліку, оподаткування та права, а й у тому, щоб підготувати високо кваліфікованого фахівця, що розуміє і знає свою роль та усвідомлює значення у суспільстві в цілому та на підприємстві, зокрема. Він повинен вміти творчо використовувати здобуті знання на практиці (особливо в ситуаціях, що вимагають застосування професійного судження), працювати в колективі та цінувати колективний досвід вирішення проблемних питань бухгалтерського обліку, оподаткування та загального керівництва підприємством.

Крім того, процес підготовки фахівця з бухгалтерського обліку в бюджетних установах має розвивати і виховувати морально-етичні якості, що формують особу державного службовця.

Список використаних літературних джерел:

1. *Дуглас С. Беннетт*. Оценка качества в высшем образовании – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.masters.donntu.edu.ua/2008/mech/sherbakova/library/10.htm> [http://www.masters.donntu.edu.ua%20/2008/mech/%20sherbakova/library/10.htm]
2. *Зіньковський Ю., Мірських Г.* Компетентнісний підхід під час підготовки фахівців у вищих технічних навчальних закладах // Вища освіта України. – 2008. – № 4. – С. 29-36
3. *Зязюн І.А.* Філософія поступу і прогнозу освітньої системи [текст] // Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи: [монографія] / І.А. Зязюн. – К.; Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. – С. 10–18.
4. *Кічук Н.В.* Компетентнісний підхід у вищій технічній школі: проблеми застосування [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_autors_kichuk_nv/
5. *Коваль Л.В.* Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: технологічна складова : монографія [текст] / Л.В. Коваль. – Донецьк: Юго-Восток, 2009. – 375 с.
6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи [текст] // Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: “К.І.С.”, 2004. – 112 с.
7. *Кремень В.Г.* Нові вимоги до якісної освіти [текст] / В. Г. Кремень // Освіта України. – 2006. – № 45-46. – С. 6–7.
8. *Нагач М.В.* Підготовка майбутніх учителів у школах професійного розвитку в США [текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 [спец. “Теорія і методика професійної освіти”] / М.В. Нагач. – К., 2008. – 21 с.
9. *Нагорна Н.В.* Формування у студентів понять компетентності й компетенції [текст] / Н.В. Нагорна // Виховання і культура. – 2007. – № 1-2 (11-12). – С. 266–268.
10. Порядок погодження призначення на посаду та звільнення з посади головного бухгалтера бюджетної установи, затверджений наказом Міністерства фінансів України № 214 від 21.02.2011 р.
11. *Савченко О.П.* Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі // Е-журнал “Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку” [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_16/
12. Типове положення про бухгалтерську службу бюджетної установи, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26.01.2011 р. № 59
13. *Химинець В.* Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя [текст] / В. Химинець // Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти. – [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://zakinppo.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49>.

СТИРЕНКО Лілія Миколаївна – кандидат економічних наук Житомирського державного технологічного університету

ШИМАНСЬКА Катерина Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент Житомирського державного технологічного університету

Стаття надійшла до редакції 12.06.2012 р.